

Rivojlanayotgan bozorlar moliyaviy integratsiyasining moliyaviy barqarorlikka ta'siri: Markaziy Osiyo misolida

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti magistranti

Egamov Bekzod

Egamov438@gmail.com

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti dotsenti

Aliyeva Sussana Seyranovna

Annotatsiya. Mazkur maqolada rivojlanayotgan bozorlarning moliyaviy integratsiyasi va uning moliyaviy barqarorlikka ta'siri Markaziy Osiyo mamlakatlari misolida tahlil qilingan. Tadqiqot 2021–2025 yillar davomida O'zbekiston, Qozog'iston, Tojikiston, Qirg'iziston va Turkmanistonning moliyaviy integratsiya darajasi hamda barqarorlik ko'rsatkichlarini qamrab oladi. Xalqaro moliya institutlari va markaziy banklar ma'lumotlari asosida moliyaviy integratsiyaning ijobiy jihatlari bilan bir qatorda, tashqi shoklarga sezuvchanlikni oshiruvchi omillari aniqlangan. Tadqiqot natijalari moliyaviy integratsiya iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishi bilan birga, makroiqtisodiy va moliyaviy risklarni kuchaytirishi mumkinligini ko'rsatadi. Maqolada mintaqaviy moliyaviy barqarorlikni mustahkamlashga qaratilgan ilmiy-amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: moliyaviy integratsiya, moliyaviy barqarorlik, rivojlanayotgan bozorlar, Markaziy Osiyo mamlakatlari, kapital oqimlari, bank tizimi, makroiqtisodiy barqarorlik, tashqi shoklar.

Kirish

Global miqyosda rivojlanayotgan bozorlarning moliyaviy bozorlarga integratsiyasi o'tgan yillarda keskin kuchaydi. Misol uchun, Gelos va Surti (2016) tadqiqoti ko'rsatadiki, 1996–2014 yillarda rivojlanayotgan bozor aktsiya va valyuta bozorlaridagi tebranishlarning uchdan bir qismi rivojlangan bozorlar tomonidan qabul qilinib kelmoqda[1]. Bu esa moliyaviy integratsiya oshishi bilan rivojlangan bozorlar va rivojlanayotgan bozorlar o'rtasidagi moliyaviy shovqin almashinuvi kuchayganini anglatadi (1-rasm)[1]. Balki shuning uchun, moliyaviy integratsiya nafaqat investitsiyalar va resurslar oqimlarini oshirib, o'sishni rag'batlantiradi, balki tashqi bozorlardagi keskin tebranishlar va shoklar ta'sirini ham kuchaytirishi mumkin[2][1]. Moliyaviy barqarorlik esa moliya muassasalari, bozorlar va infratuzilmalar

tarmog'ining istalgan shok va nomutanosibliklarga bardosh bera olish qobiliyatidir[3]. Markaziy Osiyo kontekstida, ushbu tahlil so'nggi yillarda (2021–2025) Qozog'iston, O'zbekiston, Tojikiston, Qirg'iziston va Turkmaniston moliyaviy integratsiyasi darajasi va ularning barqarorlik ko'rsatkichlarini o'rganishga qaratilgan. Tadqiqotda xalqaro tashkilotlar va markaziy banklarning ma'lumotlari, shuningdek ishonchli statistika (jahon banki, IMF ma'lumotlari) asosida empirik tahlil o'tkaziladi.

Adabiyotlar sharhi

Global adabiyotlarda moliyaviy integratsiya va barqarorlik masalalari keng o'rganilgan. Jahon banki va IMF tadqiqotlari integratsiya iqtisodiy o'sishga hissa qo'ysa-da, uni noturg'unlikka ham moyil qilishini ko'rsatadi[2][1]. ADBning 2024-yil hisobotida qayd etilishicha, Osiyo va Tinch okeani mintaqasida 2010–2022 yillar mobaynida moliyaviy aktivlar va majburiyatlar yalpi ichki mahsulotga nisbatan mos ravishda 34% va 22% ga o'sib, moliyaviy integratsiyaning chuqurlashgani ko'rsatilgan[4]. Mualliflarning ta'kidlashicha, bu integratsiya mintaqaga chet el kapitali oqimi, o'zaro xavfni kamaytirish va bozor samaradorligini oshirish imkoniyatini berdi, lekin shu bilan birga tashqi shoklarga sezgirlikni ham oshirdi[2]. Ya'ni, ko'plab kelib tushuvchi kapital oqimlar va ularning keskin burilishlari almashinuv kursi siljishlari va moliya sektori nomutanosibliklarini yuzaga keltirishi mumkin[2].

Markaziy Osiyo bo'yicha IMF bosh direktori Kristalina Georgieva (2024) ham integratsiyaning ijobiy samarasini ta'kidlab, savdo va kapital hamda mehnat oqimini erkinlashtirish orqali mintaqaviy barqarorlikni kuchaytirish zarurligini bildirgan[5][6]. U so'zlaricha, mintaqaviy integratsiya mahsulotlar, xizmatlar, kapital va insonlarning erkin harakatlanishini ta'minlab, bozor hajmini oshiradi va inklyuziv farovonlikka xizmat qiladi; mintaq va global bozorlar o'rtasidagi bog'lanishlar esa tinchlik va barqarorlikni rag'batlantiradi[5]. Shu bilan birga, Markaziy Osiyodagi mamlakatlar qatorida iqtisodiy va moliyaviy integratsiyaga qaratilgan islohotlar ham mavjud. Ular soliq va byudjet siyosatidagi o'zgarishlar, investitsion muhitni yaxshilash va moliyaviy sektorda monitoringni kuchaytirish orqali barqarorlikka erishishga harakat qilmoqda.

Moliyaviy barqarorlik ta'riflari: O'zbekiston Markaziy bankiga ko'ra, moliyaviy barqarorlik – bu moliya tizimining shoklarga va nomutanosibliklarga qarshi turgunligi, moliyaviy vositachilik funksiyalarini bajarish salmog'ini saqlab qolish qobiliyatidir[3]. Shu asosda, tahlil davomida har bir mamlakatning barqarorlik darajasini bank sektorining kapital yaroqliligi, valyuta rezervlari, valyuta kursi

o'zgaruvchanligi va makroiqtisodiy ko'rsatkichlar orqali baholaymiz.
Metodologiya

Mazkur tadqiqotda 2021–2025 yillar davomida Markaziy Osiyo mamlakatlarining moliyaviy integratsiya va barqarorlik ko'rsatkichlari bo'yicha empirik tahlil o'tkaziladi. **Ma'lumotlar manbalari** sifatida IMF, Jahon banki, Markaziy Osiyo mamlakatlari Markaziy banklari va respublika statistik idoralari e'lon qilgan ma'lumotlar olindi. Moliyaviy integratsiya darajasini baholash uchun savdo va kapital oqimlari, ayniqsa to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar (FDI) va portfel investitsiyalarining yalpi ichki mahsulotga nisbatlari qo'llanadi. Shuningdek, xalqaro moliyaviy bozorlar bilan bog'liqlikni o'lchash uchun **Chinn–Ito indeksi** singari ochiqlik indeksleri ham qamrab olinishi mumkin. Moliyaviy barqarorlikni o'lchash uchun **bank tizimining kapitallashuvi (CAR), valyuta rezervlari darajasi, qarzdorlik nisbatlari, inflyatsiya darajasi, tashqi to'lovlar balansi kabi ko'rsatkichlar** ishlatiladi.

Bundan tashqari, Mintaqaviy integratsiya va barqarorlik o'rtasidagi munosabatni aniqlash uchun statistik tahlil o'tkaziladi. Masalan, panel ma'lumotlarda oddiy regressiya yoki korrelyatsiya usullari orqali integratsiya (masalan, FDI/GDP) hamda barqarorlik (masalan, tahlik darajasi, inflyatsiya, rezervlar o'zgarishi) orasidagi bog'lanish o'rganilishi mumkin. Grafik va jadvalarda mamlakatlar bo'yicha trendlar va o'ziga xos xususiyatlar solishtiriladi. Zarur hollarda makroiqtisodiy model konsepsiyasi kiritilib, integratsiyaning barqarorlikka ta'sirini tushuntiruvchi farazlar muhokama qilinadi.

Tahlil

Quyida har bir Markaziy Osiyo mamlakatining moliyaviy integratsiya va barqarorlik holati tahlil qilinadi.

O'zbekiston: 2020-yillarda O'zbekiston iqtisodiyotni ochishga urg'u berdi. Bu moliya va valyuta sohasidagi islohotlar, cheklovlarni yengillashtirish hamda investitsion muhitni yaxshilash orqali amalga oshdi. Shu bois, oxirgi yillarda mamlakatning XALBoY (xalqaro hisoblar balansi) sezilarli salbiy bo'lishga yuz tutdi. Markaziy bank ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yil oxirida O'zbekiston joriy hisob balansi 7,8 mlrd. AQSh dollariga (ya'ni YIMning 8.6%igacha) ochiq bo'ldi^[7]. Bu asosan tovar importining yuqori hajmi va asosiy kirimlar (masalan, aylanuvchi fondlarning tijorat kreditlari bo'yicha to'lovlari) manfiy ta'siri bilan bog'landi. Biroq sezilarli miqdordagi remittansiyalar (ayrim ma'lumotlarga ko'ra yalpi daromadning ~6.2%) qabul qilish

orqali bu ochiqlik yumshatilmoqda[7]. Bank tizimi nuqtai nazaridan, 2023-yilda O'zbekiston moliyaviy sektori stabillikni saqlab qoldi. Banklarning umumiy kapitallashuvi va Tier I kapitallashuvi minimum talabidan yuqori bo'ldi, tizimda yomon kreditlar ulushi (~3.5%) Markaziy Osiyo mintaqasining o'rtacha darajasiga mos keldi[8]. Boshqa tomondan, inflyatsiya darajasi yuqori bo'lgan paytlarda pul-kredit siyosati mustahkamlandi. Bu esa barqarorlikni qo'llab-quvvatlash uchun muhim element bo'ldi.

Qozog'iston: Mintaqadagi eng yirik iqtisod bo'lgan Qozog'iston yil oxirida qisman salbiy joriy hisobraqamga ega bo'ldi (2023-yilda tahminan -3.5% YIM)[9]. Buning sabablariga neft narxlarining pasayishi va ichki talabning kuchayishi kiradi (Qozog'iston effektiv kursi 2023-yil 3 chorakda ~11% baholandi[10]). Shu bilan birga, mamlakat katta tafovutli kapital oqimlarini qabul qildi. 2023-yilda Qozog'istonga hisoblangan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar yalpi 3.8% YIMni tashkil etdi[11]. Bank sektori kuchli kapitallashuv (CAR ~20%) va oqilona daromadlilik (daromadlilik ~4% ROA) ko'rsatkichlariga ega bo'lib, barcha moliyaviy stress holatlari ostida ham barqaror qoldi[12]. Biroq qarzli iste'mol bo'limlarida tez kredit o'sishi va valyuta risklariga e'tibor lozim. Qozog'iston Markaziy banki moliyaviy sharoitlarni toraytirish siyosatini davom ettiradi; 2023-yilda hampasxon likvidlik cheklangan bo'lsa-da, moliyaviy sharoitlar yengilladi (foiz to'lamlari pasaydi)[13]. E'tiborga loyiq jihat, Qozog'istonda dollarizatsiya pasayishda davom etdi: 2023-yilda bank kreditlarining atigi ~8% g'oya AQSh dollarida bo'lsa, AQSh dollari depozitlari ham jami depozitlarning ~25%ini tashkil etdi[14]. Bu esa valyuta bozoridagi shoklarga nisbatan chidamlilikni oshiradi.

Tojikiston: Iqtisodiy salkam 7–8% atrofida o'sish sur'atlarini saqlab qolayotgan Tojikiston tashqi hisoblar nuqtai nazaridan ijobiy tasavvur qoldiradi. 2025-yilgi IMF bayonotida qayd etilishicha, katta miqdordagi moliyaviy oqimlar (asosan mehnat migratsiyasi va chet el investitsiyalari) tashqi sektor salbiy muvozanatini yumshatib, jahon bozorlariga qarshi pozitsiyasini yaxshilagan[15]. Unga ko'ra, joriy paytda mamlakat valyuta zahiralari taxminan 7 oy importni qoplash darajasida bo'lib, davlat qarzi esa YIMga nisbatan atigi 25%ni tashkil etadi[15]. Bu moliyaviy mustahkamlik alomatidir. Inflatsiya va byudjet defitsiti nazorat ostida ushlanib kelmoqda (2025-yil aprel holatida yillik inflyatsiya ~3.6%). Shunday qilib, Tojikiston iqtisodiyotining yaxshi ko'rsatkichlari uni yangi islohotlar uchun mos muhit bilan ta'minlamoqda.

Qirg'iziston: Mintaqaning kichik va ochiq iqtisodlaridan biri bo'lgan Qirg'izistonda ham iqtisodiy o'sish sur'ati 2022-2023 yillarda yuqori (~6–7%) bo'ldi[16]. Biroq uning moliyaviy barqarorligi asosan Rossiya bilan chambarchas bog'liq: qariyb butun

solliq byudjeti va iste'mol talabini boshqa manbalarsiz to'ldirish uchun imperiya davlati bilan savdo va mehnat migratsiyasi juda katta ahamiyatga ega. IMF ta'kidicha, 2022-yilda Qirg'izistonning joriy hisob balansi YIMning hajmi bo'yicha salbiy -43.6% ga yetgan, bu import hajmining keskin oshishi va oltin eksportining to'xtatilishi bilan bog'liq. Ya'ni, mamlakat katta daromadni Rossiyadan olmasa, tezda muvozanatni yo'qotishi xavfi bor. Moliyaviy nazorat ostida bo'lgani uchun bank tizimi hozirgacha mustahkam bo'lsa-da, xalqaro sharoit yomonlashgudek bo'lsa, nomutanosib kreditlar (NPL) ulushi ortishi mumkinligi ogohlantirilgan. Iqtisodiy barqarorlikni qo'llab-quvvatlash uchun Qirg'izistonda markaziy bankning mustaqilligini kuchaytirish va pul-kredit siyosatini qattiqroq ushlab zarurati ta'kidlanmoqda.

Turkmaniston: Sanoqli mamlakatlardan biri bo'lgan Turkmaniston asosan tabiiy gaz eksportiga qaram. 2023-yilda u 7% dan 4.8% ga pasaygan joriy hisob balansi bilan ijobiy holatda bo'ldi. Ya'ni, qazilma neft-gaz narxlarining pasayishi va hajm o'zgarishlari ortidan ham katta mablag' kelib tushgan. Biroq xalqaro hamjihatlikka ehtiyojlari ham bor. IMF xulosalariga ko'ra, Turkmaniston Moliya Banki valyuta kurslarini izlab bir nechta rasmiy kursni saqlab kelmoqda va solliq-tarif siyosatini ochiqroq qilish kerakligini ta'kidlaydi. Xususan, rasmiy kurslarni yagona bo'yicha uyg'unlashtirish va xalqaro to'lovlarni soddalashtirish tavsiya qilingan. Ushbu tavsiyalar mamlakatni hozirgi ortiqcha tartib-intizomlardan ozod etib, barqarorlikni mustahkamlashi kutiladi.

Jadval 1. Markaziy Osiyo mamlakatlari (2023) (asosiy makroko'rsatkichlar namunalari)*

Mamlakat	YIM o'sishi (2023, %)	Inflyatsiya (2023, % taxmin)	Joriy balans (%YIM)	Tashqi rezervlar (oylik import)	Bank sektori istiqboli
O'zbekiston	~5.5	~10–12	-8.6%	~3 (osongina oshmoqda)	CAR yuqori, NPL ~3.5%
Qozog'iston	4.8	~14 (2023 qiymat)	-3.5%	~14 (yaqin vaqt ichida)	CAR ~20%, likviditiya kuchli
Tojikiston	~7–8	~7–8	+yaxshi (salbiy)	7 (ta'minlash oyi)	Qarz ~25% YIM, makro tiklangan

Mamlakat	YIM o'sishi (2023, %)	Inflyatsiya (2023, % taxmin)	Joriy balans (%YIM)	Tashqi rezervlar (oylik import)	Bank sektori istiqboli
			defitsit yo'q)		
Qirg'iziston	6.3	9.2 (10 oyda)	-3.6% (keskin defitsit)	1-2 (kam zahira)	Banklar mustahkam, lekin ehtiyot choralar zarur
Turkmaniston	2.0 (2023)	1.5	+4.8% (salbiy defitsit yo'q)	6 (bo'layotgan)	Raqobat kam, islohotga muhtoj

* Jadvaldagi raqamlar turli manbalardan olingan taxminiy qiymatlar.

Xulosa va ilmiy takliflar

Tahlil ko'rsatdiki, Markaziy Osiyo davlatlarining moliyaviy integratsiyasi o'simini ko'rib chiqayotganda, avvalo ularning chekka razvedkalari va tashqi ta'sir omillariga bog'liqligi e'tiborni tortadi. Xususan, CAA rivojlangan iqtisodiyotlari bilan kapital va mehnat oqimlariga bog'langan, bu esa mustaqillikni va siyosiy instrumentlarni toraytirishi mumkin. Shu nuqtayi nazardan, integratsiyani mustahkamlash bilan barqarorlikni qo'lga kiritish strategiyasi muhim. Misol uchun, ADB tahlillari shuni ko'rsatadiki, mintaqada 2010–2022 yillarda moliyaviy ochiqlik o'sib, kapital oqimlari kelib tushgan, biroq shu bilan birga markaziy banklar turli qiyinchiliklarni boshdan kechirdi[4][2].

Tadqiqot natijalari Markaziy Osiyo bo'yicha ham ba'zi xulosalarni ko'rsatadi. **Birinchidan**, qiyosiy jihatdan eng ochiq iqtisod Bo'stonli Qozog'istonda joriy hisob balansi kichik salbiy, bank sektori sog'lom (balans daromadliligi yuqori) va valyuta riski kamaygan (dollarizatsiya pasaydi)[9][14]. Bu mamlakat yaqin kelajakda tashqi shoklarga chidamliligini oshirish uchun rezervlarni mustahkamlash va sarmoya oqimlarini diversifikatsiya qilish zarurligini ko'rsatadi. **Ikkinchidan**, O'zbekiston va Tojikistonda ko'proq to'g'ridan-to'g'ri kapital oqimi emas, balki mehnat migratsiyasi va remittansiyalar integratsiya manbai bo'lib turadi[7][15]. Bu mamlakatlarning tashqi balanslarini qo'llab-quvvatlasa-da, bevosita moliyaviy bozorlar bilan bog'liqlik va

diversifikatsiya darajasi cheklangan. Shu bois, ular investitsiya muhitini oshirib, xususiy sektor va moliya bozorlarini rivojlantirish orqali investitsiya oqimlari hajmini oshirishi mumkin. **Uchinchidan**, Qirg'iziston va Turkmanistonga kelsak, ularning iqtisodiy ochiqqligi tartib-intizom bilan bog'liq. Qirg'iziston uchun Rossiyadagi vaziyat o'z bevosita ta'sirini ko'rsatmoqda, bu mamlakatni valyuta va tovar bozorlarida beqaror holatga keltirishi mumkin[17]. Turkmanistonda esa turli valyuta kurslari va cheklangan bozor integratsiyasi mavjudligi bozorga bo'lgan ishonchga salbiy ta'sir qiladi. Shuning uchun bu davlatlarda, navbatdagi islohotlar markaziy bankning mustaqilligini kuchaytirish, valyuta reformasi (birlashtirilgan kurs va cheklovlarni olib tashlash) va moliyaviy hisobot olish sifatini oshirishga qaratilishi lozim.

Ilmiy takliflar: Tadqiqot asosida quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

Mintaqaviy hamkorlikni kuchaytirish: Markaziy Osiyo mamlakatlari moliyaviy integratsiyani oshirish yo'lida qo'shma tashabbuslarni amalga oshirishi zarur. Masalan, mintaqaviy kredit bozorini rivojlantirish, to'lov tizimlarini bog'lash yoki qo'shma moliyaviy mexanizmlar tashkil qilish barqarorlikni ta'minlashga yordam beradi[5].

Risklarni boshqarish uchun siyosiy asboblari: Masalan, **makroprudensial choralarni** kuchaytirish – kredit standartlari va aktivlarni diversifikatsiya qilish orqali banklarni himoya qilish. O'zbekiston tajribasida avtokredit o'sishini cheklash orqali tizimning shoklarga chidamliligini oshirishga erishildi[15]. Shunga o'xshash choralarni butun mintaqada qo'llash (masalan, qarz olishning umumiy majburiyatini yuksaltirish uchun zaxira yaratish) moliya barqarorligini mustahkamlaydi.

Markaziy banklar siyosati: Har bir davlatning pul-kredit siyosati ichki va tashqi omillarni muvozanatlashga yo'naltirilishi lozim. Qirg'izistonda tavsiya etilganidek, markaziy bankni siyosiy ta'sirdan erkin qoldirish va qat'iy foiz siyosatini olib borish orqali inflyatsiya va qarz olish bosimini kamaytirish mumkin[18]. Qozog'iston misolida esa pul siyosati avj nuqtasidan sekin-asta neytralroq rejimga o'tganda valyuta bozori izchil bo'lishi kuzatildi[9]. Har holda barqaror valyuta siyosati va diversifikatsiya (FX rezervlarini oshirish, de-dollarizatsiya) muhim.

Tashqi muvozanatni mustahkamlash: Tadqiqotdan ko'rinib turibdiki, joriy balans holati moliyaviy barqarorlik uchun muhim omil sanaladi[9][10]. Mintaqa mamlakatlari eksport va import tarkibini diversifikatsiya qilish, investitsiyalarni jalb qilish va iqtisodiyotni turli tarmoqlarda rivojlantirish orqali tashqi muvozanatini yaxshilashi kerak. Masalan, Qozog'istonda energetika bilan birga no-neft eksportini ko'paytirish va xorijiy investitsiya muhitini oshirish, O'zbekistonda sanoat va qishloq xo'jaligi eksportini kengaytirish muhim.

Ma'lumot va monitoringni yaxshilash: Bohi-misollarimizdan ko'rinib turibdiki, aniq statistik ma'lumot va monitoring ko'rsatkichlar soha qarorlarini qabul qilish uchun muhim ahamiyatga ega. IMF tavsiyalarida ham Tojikiston va Turkmanistondagi statistika sifatini oshirish masalasi alohida tilga olingan. Shu maqsadda, moliya bozorlariga oid ma'lumotlarni standartlashtirish, xalqaro tashkilotlar bilan ma'lumot almashinuvini kengaytirish zarur.

Yakunda, Markaziy Osiyo uchun moliyaviy integratsiya ikkita tomonlama samara beradi: u o'sishni qo'llab-quvvatlaydigan kapital oqimlarini jalb etadi, lekin tashqi bozorlarning noturg'un omillariga sezuvchanlikni oshiradi. Mintaqaning iqtisodchilari va siyosatchilari uchun vazifa – ushbu ta'sirlarni muvozanatlashgan tarzda boshqarishdir. Umumjahon tajribasi va mintaqa uchun alohida mo'ljallangan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, tegishli makroiqtisodiy chora-tadbirlar (masalan, bozor moslashuvchanligi va markaziy bank siyosatini mustahkamlash) moliyaviy barqarorlikni oshiradi[5][15]. Markaziy Osiyo sharoitida bu chora-tadbirlarni doimiy ravishda qo'llash, mintaqaviy integratsiyadan kelib chiqadigan xavf-xatarlarni kamaytiradi va iqtisodiyotni yanada barqaror rivojlantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Gelos, G. R. va Surti, J. (2016). *Emerging markets are more financially integrated than ever*. World Economic Forum.
2. Asian Development Bank (2024). *Asian Economic Integration Report 2024: Opportunities and Risks of Financial Integration*.
3. IMF (2024). *Harnessing the Power of Integration: A Path to Prosperity in Central Asia* (Kr. Georgieva's speech, 11 Sep 2024).
4. O'zbekiston Markaziy banki (2022). *Moliyaviy barqarorlik haqida*.
5. O'zbekiston Markaziy banki (2024). *Financial Stability Report 2023*.
6. IMF (2024). *Republic of Kazakhstan: 2023 Article IV Consultation – Staff Report*.
7. IMF (2025). *Tajikistan: 2025 Article IV Consultation – Press Release*.
8. IMF (2023). *Kyrgyz Republic: 2023 Article IV Consultation – Staff Report*.
9. IMF (2024). *Turkmenistan: 2024 Article IV Consultation – Press Release*.
10. World Economic Forum. (2016). *Emerging markets are more financially integrated than ever: This is what it means for the global economy*. WEF Tahliliy hisobot.

11. Asian Development Bank. (2024). *Asian Economic Integration Report 2024: Financial Integration in Asia*. ADB, Manila.
12. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2023). *Moliyaviy barqarorlik haqida*. Rasman e'lon qilingan tahliliy ma'lumot.
13. International Monetary Fund. (2024). *Harnessing the Power of Integration: A Path to Prosperity in Central Asia*. IMF Rivojlanish tahlili.
14. Central Bank of Uzbekistan. (2023). *Financial Stability Report 2023*. CBU rasmiy hisobot.
15. International Monetary Fund. (2024). *Republic of Kazakhstan: 2023 Article IV Consultation – Staff Report*. IMF Country Report No. 24/46.
16. International Monetary Fund. (2025). *Tajikistan: 2025 Article IV Consultation and Second Review under the PCI*. IMF Press Release, 25/216.
17. International Monetary Fund. (2023). *Kyrgyz Republic: 2023 Article IV Mission – Staff Concluding Statement*. IMF Rasmiy bayonoti.
18. International Monetary Fund. (2024). *Turkmenistan: 2024 Article IV Mission – Staff Statement*. IMF Press Release, 24/118.